

Religions: llums i ombres

En general, les religions suposen un estimul i una font d'orientació de vida per a moltes persones del planeta. Malgrat la seva indemostrabilitat, el nombre de creients en déus, esperits, ànimes, etcètera és majoritari dins de les diferents cultures de l'espècie que pomposament s'autoanomena *sapiens* (una denominació molt equívoca, ja que induïx a creure que la part emotiva del cervell, i més antiga en termes evolutius, resulta "secundària" davant els components racionals, cosa que desmenteixen les diverses ciències actuals que analitzen el comportament humà).

Moltes religions històriques s'han extingit. I les que avui són hegemòniques van començar sent sectes marginals. Hi ha hagut i hi ha milers de déus i de religions al món. El supermercat teològic ha estat sempre molt ben assortit de productes. Però el fet és que la humanitat

Les religions han mostrat rostres vinculats al terror, al dogmatisme i al menyspreu del pluralisme

mostra una tendència clara a la credulitat religiosa.

Empíricament es constata que en els nivells culturals més alts d'una societat, especialment en els més elitistes, l'índex de creients en religions particulars baixa dràsticament respecte a la mitjana de la població –en el clàssic estudi de Larson i Witham de finals del segle passat, del conjunt de 1.800 membres de l'Acadèmia de Ciències, l'índex de creients era inferior al 10%, entre els quals els biòlegs eren els més descreguts (5,5%), i els matemà-

F. REQUEJO, catedràtic de Ciència Política a la UPF, autor de *Federism beyond federations*. Ashgate, 2011 (www.ferranrequejo.cat)

tics els més creients, encara que amb un índex també molt baix (14,3%). Tanmateix, i en contra de la opinió "il·lustrada" que les religions s'extingirien quan la ciència s'estengués i els països es desenvolupessin, les religions sembla que estan aquí per quedar-s'hi.

S'han esgrimit diferents tipus de raons per explicar l'èxit i la inflació de les doctrines religioses creades pels cervells humans. Algunes són de caràcter epistemològic –el fet que les religions donen "respostes econòmiques", és a dir, amb pocs conceptes es pretenen explicar moltes coses– des de l'estructura del món al significat de la vida; altres raons són "psicològiques" –el consol que les religions subministren davant de la mort, les injustícies o dificultats de la vida; finalment, s'han esgrimit raons relacionades amb l'evolució dels cervells humans –alguns antropòlegs fins i tot han parlat d'un cert "instint" religiós que hauria suposat la cohesió i pervivència durant mil·lennis d'alguns grups concrets de caçadors-recol·lectors. Un tant paradoxalment, es pot dir, però, que els perquè de l'èxit del fenomen religiós continuen sent controvertits i en bona part desconeguts.

Avui la llibertat religiosa pertany als drets humans. Tanmateix, malgrat els avantatges que les religions sembla que tenen pels seus creients, també han estat continuen sent un perill social i una de les principals fonts de dolor de la humanitat. Al llarg de la història, les religions han mostrat rostres vinculats al terror, al dogmatisme i al menyspreu del pluralisme i la dignitat humana. Políticament, les guerres de religió que van assolir Europa els segles XVI i XVII van constituir un dels factors decisius per a l'establiment posterior dels règims liberals que

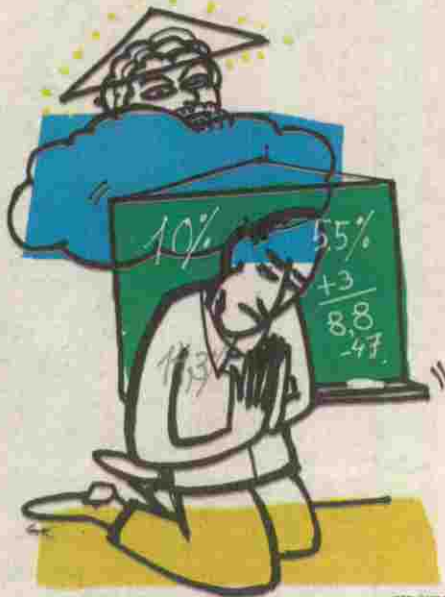
van fer de la separació Estat-esglésies un dels seus principis organitzatius. El liberalisme polític va suposar l'establiment de límits "civils" a les autoritats eclesiàstiques cristianes. Aquesta "gran separació" entre els àmbits polític i religiós, ja va ser vista per Hobbes i els primers liberals com una necessitat per tal d'evitar la vocació de "redempció política" de les re-

dir, de doctrines que encara han de ser "civilitzades" per les regles polítiques de la societat.

L'informe recent (dades del segon semestre del 2010) del Departament d'Estat americà presentat al Congrés en compliment de la llei de llibertat religiosa internacional –que inclou el dret a la defensa de posicions agnòstiques i atees– analitza la situació de la llibertat religiosa en 198 estats.

S'inclouen fins a cinc tipus de violacions d'aquesta llibertat per part de pràctiques contra l'expressió col·lectiva de les creences religioses, la llibertat d'expressió d'idees religioses, agnòstiques o atees, el dret al canvi de religió, la possessió i distribució de textos religiosos –inclosos els llibres considerats "sagrats" per part dels creients respectius, i l'ensenyament religiós. Els països considerats amb una situació greu són (per ordre alfabètic): l'Afganistan, l'Àrabia Saudita, Birmània, Corea del Nord, Egipte, Eritrea, l'Iran, l'Iraq, Níger, Pakistan, Rússia, el Sudan, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Veneçuela, Vietnam i la Xina.

Fins i tot en el marc de les democràcies liberals, les decisions de parlaments, governs, tribunals encara arrossegueu sovint inèrcies històriques i prejudicis conceptuals respecte a la religió històricament predominant en cada context. Un fet que en la majoria dels casos contradiu els preceptes constitucionals de laïcitat i de neutralitat, i que condiciona la llibertat religiosa pràctica, la protecció del pluralisme i de les minories religioses, agnòstiques i atees, i dona encara un paper polític rellevant a les esglésies hegemòniques (com és el cas de la jerarquia catòlica espanyola, un dels casos més reaccionaris de la política comparada).●

JORDI BARBA

ligions monoteïstes, a més de ser una condició per l'emancipació humana i el pensament crític.

Fent un cop d'ull a la situació actual del món, veiem com en molts indrets les religions dominants encara constitueixen una mena d'"ideologia salvatge", és a